

супроводжуватись і значною кількістю комплексних змін до кримінального та процесуального законодавства.

Література

1. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами [Електронний ресурс]: Закон України від 06.12.2017 р. №2227-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2018. – №5. – Ст. 34. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2227-19>

2. Пивоваров В.В. Кримінологічний аналіз законодавства про запобігання і протидію домашньому насильству / В.В. Пивоваров // Порівняльно-аналітичне право. – 2018. – №1. – С. 280–284.

3. Стретович С.М. Сімейне право: Суспільними зусиллями [Електронний ресурс]. Журнал «Український юрист». – 2018. – №1-2. – Режим доступу: <http://www.jurist.ua/?article/1477>

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень [Електронний ресурс]: Проект Закону України від 20.04.2018 р. №7279-д // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63928

УДК 343(043.2)

Савченко А. В., д.ю.н., професор,
Національна академія внутрішніх справ, м. Київ, Україна

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО УДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ РІВНОПРАВНОСТІ ГРОМАДЯН

Позитивною характеристикою чинного Кримінального кодексу (далі – КК) України 2001 р. є те, що відповідальність за порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками (далі – порушення рівноправності громадян) передбачено в окремій нормі – ст. 161, яка розташована в Розділі V «Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина» його Особливої частини. При цьому згадана стаття двічі зазнавала законодавчого коригування (зокрема, на підставі Законів №1707-VI від 05.11.2009 р. та №1519-VII від 18.06.2014 р.). Попри те, що за останні роки ставлення слідчих (зокрема, Національної поліції) до кваліфікації аналізованого злочину змінилося (так, якщо у 2012 р. було лише 3 провадження за фактами злочинів на ґрунті нетерпимості, то у 2017 – 180, з яких 90 – це

порушення рівноправності громадян) [1], все одно це не знімає низку актуальних питань теоретичного та прикладного характеру щодо застосування ст. 161 КК України. На даний момент в Україні є лише дві успішно захищені кандидатські дисертації, спеціально присвячені питанням кримінальної відповідальності за порушення рівноправності громадян. Це праці В.М. Панькевича (2010) [2] та В.В. Курафєєва (2018) [3]. Загалом позитивно оцінюючи вказані роботи, зупинимось лише на окремих питаннях удосконалення кримінальної відповідальності, які були вироблені цими авторами або які потребують свого уточнення.

Так, свого часу В.М. Панькевич пропонував у КК України: а) у п. 3 ч. 2 ст. 67 термін «на ґрунті» замінити на термін «з мотивів», а термінологічний зворот «ворожнечі та розбрату» на термін «нетерпимості»; б) у ч. 2 ст. 110 виключити слова «з розпалюванням національної чи релігійної ворожнечі»; в) доповнити Кодекс ст. 110-1 «Агітація та пропаганда расової, національної чи релігійної нетерпимості»; г) назву розділу V Особливої частини цього Кодексу викласти таким чином: «Злочини проти дотримання принципу рівноправності людини і громадянина, реалізації їх виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод»; ґ) ст. 161 викласти у новій редакції, де, зокрема, пов'язати вчинення цього злочину в основному складі із заподіянням істотної шкоди правам, свободам та інтересам окремих людей чи громадян, а у кваліфікованому – чомусь відмовитися від вказівки на «наси́льство, обман чи погрози» [2, с. 15-16].

В.В. Курафєєв у своїй роботі не виділяє підрозділів про методологію дослідження, історичний і зарубіжний досвід кримінальної відповідальності за порушення рівноправності громадян, покарання за цей злочин, хоча цей автор докладно дискутує про філософське обґрунтування поняття рівноправності, соціальну обумовленість кримінальної відповідальності за порушення рівноправності громадян і підстави криміналізації цього діяння [3, с. 8–12]. Також, не всі розроблені цим автором пропозиції з приводу змін та доповнень до ст. 161 КК України сприймаються нами однозначно і несутеречливо, зокрема:

1) назва пропонованої ним статті («Порушення рівноправності людини і громадянина») не відповідає змісту основного складу злочину («Дискримінація, тобто...»). Сумнівним також є використання сполучника «і» у назві пропонованої статті, адже виходить, що склад злочину начебто буде наявний лише тоді, коли злочин буде вчинено одночасно як щодо людини, так і щодо громадянина, тобто щодо мінімум двох потерпілих;

2) не зрозуміло, куди зі змісту диспозиції ч. 1 ст. 161 КК України ділася в автора вказівка на «інвалідність» або чому вона не замінена іншим, більш толерантним терміном – «обмежені можливості»?

3) автор пропонує у ч. 2 ст. 161 КК України вказати на конструкцію «з насильством, яке не є небезпечним для життя та здоров'я потерпілого»,

однак у ч. 3 цієї статті він чомусь не зазначає про іншу, більш суспільно небезпечну конструкцію – «з насильством, яке є небезпечним для життя та здоров'я потерпілого», яку варто туди було б помістити. Одночасно цей науковець відмовляється від вказівки на «організовану групу» у ч. 3 ст. 161 КК України, але при не зазначає навіть про «групу осіб за попередньою змовою» у ч. 2 цієї статті;

4) центральним поняттям в абз. 1 ч. 1 ст. 161 КК України вказаний науковець пропонує визначити «дискримінацію», однак: по-перше, за стандартами Бюро з демократичних інститутів і прав людини (БДІПЛ) Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ), яке розробляє, координує та реалізує боротьбу зі злочинами ненависті у Європі, слід відмежовувати дискримінацію (яка не є злочином ненависті) від: а) злочинів ненависті; б) інцидентів ненависті; в) підбурювання до ворожнечі та мови ворожнечі (отже, будь-який злочин, вчинений з ненависті, та дискримінація – це не ідентичні поняття) [4, с. 5]; по-друге, термін «дискримінація» вживається в інших статтях КК України (зокрема, ст.ст. 127 та 300), але при цьому, наприклад, у ст. 300 законодавець диференціює «расову, національну чи релігійну нетерпимість» та «дискримінацію», а отже автору, який пропонує змінити зміст ст. 161 КК України, одночасно слід було б вказати й про зміни до ст. 300 цього Кодексу задля гармонізації відповідних нормативних положень [3, с. 12–17].

Наголосимо, що за сучасних умов при вдосконаленні відповідальності за злочин, передбачений ст. 161 КК України, слід обов'язково враховувати міжнародний і зарубіжний досвід. Зокрема, на увагу заслуговує досвід КК Чеської Республіки, де в багатьох статтях вказується на вчинення злочину з «політичних переконань, національності, расової приналежності, віросповідання або відсутність віри», або американський досвід – «Закон Меттью Шепарда і Джеймса Берда-молодшого про запобігання злочинів ненависті», який доповнює титул 18 Федерального кримінального кодексу і правил США § 249 «Дії, що утворюють злочин ненависті». Потребують ретельного вивчення й відповідні міжнародні та європейські конвенції, а також рішення Європейського суду з прав людини, які є джерелом права в нашій державі (окремі з них безпосередньо покладають обов'язок на держави-учасниці Європейської конвенції з прав людини, у т.ч. на Україну, розслідувати можливу наявність расистських мотивів у відповідних злочинах) [5; 6].

Отже, висловлюємо сподівання, що окреслені нами питання вдосконалення кримінальної відповідальності за порушення рівноправності громадян в Україні, як і пропозиції інших науковців, будуть сприйняті, вивчені та враховані національним законодавцем у майбутньому.

Література

1. Падірякова Ольга. Від ненависті до поваги: як протидіяти злочинам на ґрунті нетерпимості, 24 березня 2018 р. URL: https://humanrights.org.ua/material/vid_nenavisti_do_povagi_jiak_protidijati_zlochynam_na_runti_neterpimosti (дата звернення: 09.01.2019).
2. Панькевич В.М. Кримінально-правова характеристика порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної належності або ставлення до релігії: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. – Київ, 2010. – 20 с.
3. Курафєєв В.В. Кримінальна відповідальність за порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками (ст. 161 КК України): аналіз складу злочину: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. – Харків, 2018. – 20 с.
4. Кравчук А. Злочини та інциденти ненависті в Україні. – К.: Центр «Наш світ», 2018. – 95 с.
5. European Court of Human Rights, Judgement in the case of Nachova and Others v. Bulgaria, 2005, paras. 160–168.
6. European Court of Human Rights, Judgement in the case of Šečić v. Croatia, 2007, para. 66.

УДК 343.412(08)(043.2)

Семчук Н.О., к.ю.н.,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПОРОДІЛ ВІД АКУШЕРСЬКОЇ АГРЕСІЇ (ПО МАТЕРІАЛАХ ГО «ПРИРОДНІ ПРАВА УКРАЇНА»)

Як відомо, кримінальне право захищає людину та суспільство від найбільш небезпечних посягань. Найбільш актуальним та дещо новим фактором як для медичного права, так і для кримінального права є вивчення питань акушерської агресії (акушерського насилля) в правовій площині. Поки що цей термін не закріплено на нормативному рівні, він існує лише в науці та на практиці і є перспективним напрямом наукових досліджень. Проте саме явище є не новим, і при цьому досить поширеним. Тобто акушерське насилля є проблемою сучасної медицини, для вирішення якої варто застосовувати і правові методи.

Акушерське насилля трактують, як «присвоєння тіла та репродуктивних процесів жінки медичним персоналом у формі антигуманного поводження, насильницької медикалізації та патологізації природних процесів, включаючи втрату жінкою своєї автономії й права вільно приймати власні рішення щодо свого тіла та сексуальності, що